

บทที่ 2

แนวความคิดและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับ

การคุ้มครองสิทธิของบุคคลนั้นได้มีมาช้านานแล้ว นักปราชญ์ตั้งแต่ครั้งโบราณ เช่น สมัยกรีกหรือสมัยโรมันก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลสืบเนื่องกันเรื่อยมา แต่เดิมความคิดดังกล่าวนี้ได้โน้มเอียงไปในทางจำกัดอำนาจของกษัตริย์หรือผู้มีอำนาจปกครองซึ่งเห็นกันว่ามีมากเกินไป ดังนั้นคำว่า “ สิทธิของบุคคล ” จึงได้กลายเป็นคำขวัญที่ใช้อ้างเพื่อต่อสู้กับความอยุติธรรมจากกษัตริย์หรือผู้มีอำนาจปกครองดังกล่าว กระทั่งทำให้เกิดความพยายามที่จะกำหนดสิทธิต่าง ๆ ซึ่งบุคคลต้องการได้รับจากรัฐในฐานะที่พวกเขาเป็นมนุษย์ไว้เป็นมาตรฐานเดียวกัน⁴ แนวความคิดในการรับรองสิทธิของบุคคลได้ถ่ายทอดจากบรรดานักปราชญ์ไปสู่บรรดานักการเมือง และประชาชนทั่วไปจนทำให้เกิดปฏิกิริยาการเมืองที่ต่อต้านและจำกัดอำนาจของกษัตริย์และผู้มีอำนาจปกครองหลายครั้งแต่ละครั้งได้มีการจัดทำเอกสารรับรองสิทธิของบุคคลให้เป็นที่แน่นอน การกระทำดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โดยการประกาศปฏิวัติหรือการประกาศอิสรภาพของดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของประเทศอื่นซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การจับถือเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพเบื้องต้นในการเคลื่อนไหวของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาขณะที่เจ้าพนักงานจะทำการจับกุมผู้ต้องสงสัยคนใด กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้มีการกั้นกรงเหตุแห่งการจับกุมและผู้จับจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย มิฉะนั้นถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วย

⁴ กุลพล พลวัน , พัฒนาการสิทธิมนุษยชน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2538) , หน้า 25 .

กฎหมายว่าด้วยการจับเข้าพนักงานอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ในหมวด ความผิดต่อเสรีภาพได้⁵

2.1 แนวความคิดการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในเรื่องการจับ

ก่อนศตวรรษที่ 18 สิทธิเสรีภาพของประชาชนในการถูกจับกุม ยังไม่ได้ ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เนื่องจากผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจเด็ดขาด ที่จะปฏิบัติอย่างไรก็ได้แต่ นับจากศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมาด้วยวิวัฒนาการด้านนิติ ปรัชญา นักกฎหมายเริ่มเห็นความสำคัญของสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจึงมีแนวความคิด ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมากขึ้นซึ่ง อาจเรียกว่าเป็นยุค “ The Enlightenment ” โดยถือว่าเสรีภาพเป็นรากฐานของชีวิต และสิทธิโดยธรรมชาติ (Essential Freedom and Natural Rights) มนุษย์จะต้องได้ ได้รับความเคารพจากบุคคลอื่นและจะต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐ นักปราชญ์ยุค ศตวรรษที่ 18 – 19 ได้พยายามที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน เป็นอย่างมากซึ่ง Sir William Blackstone นักกฎหมายและผู้พิพากษาศาล Common Pleas กล่าวไว้ว่า “ ทุกคนเป็นผู้บริสุทธ์ การปล่อยผู้กระทำความคิดไปสืบคนย่อมดี กว่าการลงโทษผู้บริสุทธ์เพียงคนเดียว ”⁶ ซึ่งคำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิด ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี

การจับเป็นการกระทำขั้นต้นเพื่อจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยน ที่ทางของบุคคลซึ่งเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของบุคคลนี้หมายถึง เสรี ภาพที่จะไปไหนมาไหนได้โดยปราศจากการถูกจำกัดเขตและเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ⁷ ดังนั้นการจับถือเป็นขั้นตอนหนึ่งที่กระทบกระเทือนต่อ

⁵ สุพร วัฒนวงศ์วรรณ, “ การคุ้มครองเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของผู้ถูก กล่าวหาในคดีอาญา ” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2529) , หน้า 36 .

⁶ สุเมธ ลิขิตธนานันท์, “ เหตุในการจับกุม ” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาค วิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2529) , หน้า 15 – 16 .

⁷ คณิต ฅ. นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา , (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ เนติธรรม , 2537) , หน้า 83 .

สิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก ไม่เพียงแต่กระทบต่อ ชื่อเสียง หน้าที่การงาน เสรีภาพในความเป็นอยู่เท่านั้น แต่ยังกระทบกระเทือนต่อกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา กล่าวคือ รัฐอาจจะต้องเสียงบประมาณในการควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจับจะมีผลกระทบต่อหลาย ๆ ฝ่ายอย่างมากเพียงใดก็ตามในบางกรณีรัฐจำเป็นต้องใช้อำนาจนี้เพื่อวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปโดยความเรียบร้อย เช่น เพื่อ ป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดหลบหนี ป้องกันไม่ให้ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- 2) เพื่อเป็นหลักประกันว่า การดำเนินคดีอาญาต้องมีตัวบุคคลผู้ถูก ดำเนินคดีอยู่ด้วย คือ มีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ด้วยเสมอ
- 3) เพื่อเป็นหลักประกัน ในการบังคับการลงโทษตามคำพิพากษาของ ศาล⁸

การจับเป็นขั้นตอนเบื้องต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นการ แสดงให้เห็นถึงอำนาจรัฐที่มีอยู่เหนือปัจเจกชนในบางกรณี มิใช่ว่าประชาชนมีสิทธิที่จะ ทำอะไรก็ได้ตามอำเภอใจของตนและเพื่อที่จะนำตัวผู้ถูกจับไปพิสูจน์ความผิดหรือ ความบริสุทธิ์ตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้ อำนาจในการคุมขังบุคคลใด ๆ ได้ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายของรัฐเช่น ตาม กฎหมายรัฐธรรมนูญหรือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่กระนั้นก็ตาม มีผู้กล่าวว่าแท้จริงแล้วสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น มิใช่สิ่งที่รัฐเป็นผู้ตราขึ้นเพื่อ ให้สิทธิแก่ประชาชนแต่สิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นเกิดจากกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติ และกฎเกณฑ์นี้จะต้องถูกเคารพจากคนในสังคมดังนั้นหากรัฐจำเป็นต้องใช้อำนาจเพื่อ รักษาความสงบสุขของสังคมรัฐจะต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนอันมีมาแต่ โดยธรรมชาติของประชาชนเป็นหลัก

⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้า 89 .

2.2 ความหมายของคำว่า “ การจับ ”

กฎหมายรัฐธรรมนูญประเทศสหรัฐอเมริกา ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 4 (The Fourth Amendment) ไม่ได้มีการบัญญัติถึงเรื่องการจับไว้ตรง ๆ มีเพียงบัญญัติไว้ในเรื่องเกี่ยวกับการยึดเท่านั้น แต่เนื่องจากการจับเป็นการที่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจในการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของบุคคล ศาลสูงสุดของสหรัฐจึงได้ตีความคำว่า “ การจับ ” เป็น “ การยึด ” อย่างหนึ่ง คือเป็นการยึดตัวบุคคล (seizure of person) การจับจึงอยู่ในความหมายของรัฐธรรมนูญฉบับนี้เช่นเดียวกับ การค้น และการยึด

ศาลสูงสุดสหรัฐไม่ได้ตีความคำว่า “ การยึด ” ตามความหมายปกติของถ้อยคำ แต่ตีความถึงเจตนารมณ์ โดยมุ่งเน้นถึงสิทธิและผลประโยชน์ที่กฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรานี้ต้องการจะคุ้มครอง ในช่วงทศวรรษ ปี 1960 ศาลสูงสุดภายใต้การนำของประธานศาลฎีกาที่ชื่อ Earl Warren ได้ตีความคำว่า การยึด อย่างกว้างขวางโดยตีความรวมไปถึง “ การคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว ” (Right to privacy) และตีความอย่างเคร่งครัด การยึดที่ไม่มีหมายถือเป็นการยึดที่ไม่มีเหตุผลซึ่งจะขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 4 ทำให้ศาลสูงสุดสามารถสร้างหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนให้ปลอดภัยจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจใช้อำนาจกระทบถึงความเป็นส่วนตัวได้อย่างมาก โดยผ่านกระบวนการในการออกหมาย (Warrant Process) ซึ่งมีผู้พิพากษา (Magistrate) เป็นผู้ตรวจสอบ จากคำพิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา การยึดจะต้องมีหมายเสมอ เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น⁹

Cochran's Law Lexicon ให้คำนิยามว่า การจับคือ “ การยึดตัวบุคคล และหน่วงเหนี่ยวไว้ภายใต้การควบคุมโดยอำนาจของกฎหมาย ” และ Black's Law Dictionary ก็ให้ความหมายว่า คือ “ การตัดเสรีภาพของบุคคลโดยอำนาจของกฎหมาย ”

⁹ กิตติพงษ์ กิตขารักษ์, กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด , 2541), หน้า 129-134 .

ตำราต่างประเทศได้ให้ความหมายของคำว่า “ การจับ ” ว่าเป็น การกระทำเพื่อให้บุคคลอยู่ในความอารักขาเพื่อนำตัวผู้นั้นส่งศาลหรือให้มีการดำเนินคดีอาญาต่อไป (An arrest is the taking of another into ... custody ... for the actual or purported purpose of bringing the other before a court or of otherwise securing the administration of the law)¹⁰

สำหรับประเทศไทยนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่า “ จับกุม ” ไว้ว่า หมายถึง การยึดตัวเอาไว้¹¹

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้ให้คำจำกัดความของการจับ ไว้แต่มาตรา 83 ได้บัญญัติลักษณะและวิธีการของการจับไว้ว่า

“ การจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือ จะขัดขวางการจับหรือ หลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีการหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้น ”

คำว่า “ การจับ ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 นั้นไม่ใช่ถ้อยคำธรรมดา เช่น การจับปากกาหรือสิ่งของแต่เป็นถ้อยคำเชิงวิชาการ การจับในที่นี้หมายถึง การจับตัวไป (party' person) ไม่ใช่การจับหรือแตะต้องส่วนหนึ่งของร่างกายหรือสิ่งของ¹²

¹⁰ จลาต วุฑฒิกรรรรักษา , “ การจับโดยราษฎร ” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2532) , หน้า 50 .

¹¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 , หน้า 222 .

¹² ไพจิตร ปุณฺณพันธ์ , “ จับ , ” บทบัณฑิตย เล่ม 28 ตอน 2 (เมษายน , 2509) : 311 .

ดร. คณิต ฌ. นคร ได้ให้ความหมายของคำว่า การจับไว้ว่าหมายถึง เป็นการกระทำขั้นต้นเพื่อจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของบุคคลซึ่งเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางนี้หมายถึงเสรีภาพในร่างกายตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ¹³

ดังนั้นการจับจึงหมายถึง การกระทำที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลอื่นโดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อให้บุคคลนั้น ไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เพื่อให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสอบสวนดำเนินคดีต่อไป¹⁴

โดยหลักกฎหมายทั้งไทยและต่างประเทศส่วนใหญ่การจับมีองค์ประกอบ 3 ประการด้วยกัน คือ

ประการแรก ต้องมีเหตุที่จะจับได้ซึ่งโดยทั่วไปก็อาศัยเหตุว่ามีเหตุอันควรเชื่อ (Probable Cause) สำหรับระบบ Common Law เช่นในสหรัฐอเมริกาหรือในระบบกฎหมายยุโรป เช่น เยอรมัน และฝรั่งเศส อาจกล่าวได้ว่าคือมีเหตุอันควรสงสัยอย่างแน่นแฟ้น (Strong Suspicion) ทั้งสองระบบอาจจะแตกต่างกันในการเรียกชื่อแต่ความจริงก็คล้ายคลึงกันจะแตกต่างกันบ้างก็คือในบางกรณีขั้นตอนก่อนจับว่าจะต้องผ่านกระบวนการใดก่อนหรือไม่ แต่เหตุที่จะจับกุมได้หรือเหตุที่จะดำเนินกระบวนการอื่นก่อนการจับกุมทั้งสองระบบก็ไม่แตกต่างกัน

ประการที่สอง คือต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ เช่น ต้องมีการออกหมายจับโดยผู้มีอำนาจหรือจับโดยไม่มีหมายจะกระทำได้อาจต้องเป็นกรณีเร่งด่วนไม่อาจล่าช้าได้และเป็นความผิดประเภทที่ระบุไว้หรือตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในกฎหมายหรือกรณีราษฎรเป็นผู้จับก็ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายระบุไว้ด้วย

ประการที่สาม คือต้องมีเจตนาที่จะจับกุม (The Intention to Arrest) และต้องมีอำนาจที่จะจับกุม (The Authority to make the arrest)¹⁵

¹³ คณิต ฌ. นคร , กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เนติธรรม , 2537) , หน้า 83 .

¹⁴ ฉลาด วุฑฒิกกรมรักษา , “ การจับโดยราษฎร ” , หน้า 51 .

¹⁵ จงรัก จุฑานนท์ , “การคุ้มครองสิทธิของประชาชนต่อการจับกุมและตรวจค้นที่ไม่เป็นธรรม ” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2524) , หน้า 16 – 19 .

ความหมายของการจับกุมที่กล่าวมาข้างต้นเป็นความหมายของการจับกุมในการจับกุมเพื่อดำเนินการทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่การจับกุมในแง่นโยบายทางอาญา (Criminal Policy) มีความหมายกว้างกว่านี้ กล่าวคือไม่เคร่งครัดถึงเหตุแห่งการจับ และองค์ประกอบในการจับ ดังกล่าวมาแล้ว เป็นต้นว่า การจับเพื่อลดความตึงเครียดลง เช่น ภรรยากล่าวหาว่าสามีพยายามจะร่วมเพศด้วย แต่ภรรยาไม่ยอมตำรวจก็อาจจะจับกุมสามีมาก่อนชั่วคราว หรือการจับเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเข้มแข็งต่อตำรวจ เช่น กรณีผู้ชู้รยนต์กำลังจะผิดจรรยาหรือไม่เมื่อตำรวจสอบถามก็ตอบด้วยถ้อยคำก้าวร้าวคุกคามหรือ การจับเพื่อรักษาภาพพจน์ต่อประชาชนว่าการบังคับตามกฎหมายไม่ได้หย่อนยาน เช่น มีผู้พบเห็นผู้เล่นไพ่เพื่อความสนุกเล็กน้อยเพื่อการสมาคมตามปกติแต่เล่นอย่างเปิดเผยตำรวจก็อาจจะจับเพื่อไม่ให้เสียภาพพจน์ของการบังคับใช้กฎหมายหรือการจับเพื่อลงโทษ เช่น เมื่อตำรวจรู้ว่าบุคคลนั้นมีความประพฤติไม่ดีเคยกระทำความผิดมาบ้างแต่ไม่อาจจับกุมได้เพราะขาดพยานหลักฐานเมื่อมีพยานหลักฐานในการกระทำความผิดครั้งหลังนี้แต่เจ้าทุกข์ไม่ใส่ใจดำเนินคดี ก็จะดำเนินคดีไม่ได้ ตำรวจก็อาจจะจับกุมตัวมาก่อนเพื่อควบคุมไว้ระยะหนึ่งเป็นการลงโทษไปในตัวหรือเป็นการจับเพื่อช่วยในการสืบสวนความผิด¹⁶

2.3 การคุ้มครองสิทธิในเรื่องการจับตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

เมื่อสงครามโลก ครั้งที่ 2 สงบลงประเทศต่าง ๆ ได้รวมตัวกันตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น มีคณะกรรมการพิจารณาร่างเอกสารการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและมีการประกาศใช้โดยใช้ชื่อว่า “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” องค์การสหประชาชาติประกาศใช้เมื่อ วันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ประเภทของสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองมีดังต่อไปนี้¹⁷

¹⁶ เรื่องเดียวกัน , หน้า 20 .

¹⁷ โกลด์ โสภาคย์วิจิตร , “ หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ , ” วารสารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม , 2520) : 29 .

สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

สิทธิประเภทนี้ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติ 21 ข้อแรกของตัวปฏิญญาฯ และเป็นการกล่าวถึงสิทธิตามธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิมคือ สิทธิในการดำรงชีวิต , เสรีภาพ , ทรัพย์สิน , ความเสมอภาค , ความยุติธรรม และการแสวงหาความสุข สิทธิดังกล่าวประกอบไปด้วย สิทธิในทางอิสรภาพแห่งการเคลื่อนไหว , สิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน โดยลำพังตนเองเช่นเดียวกันกับเป็นเจ้าของร่วมกับผู้อื่น , สิทธิที่จะทำการสมรส , สิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมายและสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม ถ้าถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาใด ๆ , สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว , สิทธิเสรีภาพแห่งการนับถือศาสนา , สิทธิในการพูดโดยเสรีและการอยู่ร่วมประชุมโดยสันติ , สิทธิที่จะลี้ภัย , การกระทำที่ถือว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายได้แก่การเป็นทาส , การทรมาน และการกักขังตามอำเภอใจ เป็นต้น ฯลฯ¹⁸

สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม

สิทธิเหล่านี้ถือเป็นชัยชนะของกลุ่มประเทศสังคมนิยมที่ทำให้มี ภาระสิทธิสิทธิเหล่านี้ลงในปฏิญญาได้ ๆ ได้ สิทธิดังกล่าวเริ่มตั้งแต่ข้อ 22 เป็นต้นไป ดังนี้ สิทธิในการศึกษา , สิทธิที่จะจัดตั้งสหพันธกรรมกร , สิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ดีของตนและครอบครัว , สิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่างรวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานตามสมควรและวันหยุดงานเป็นครั้งคราวโดยได้รับสินจ้าง เป็นต้น ฯลฯ¹⁹

จะเห็นได้ว่า ฝ่ายสังคมนิยมกับฝ่ายเสรีประชาธิปไตยให้ความสนใจในเรื่องสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองต่างกัน ฝ่ายสังคมนิยมเน้นหนักในเรื่องความมั่นคงของสังคม (Social Security) เช่น ด้านการศึกษา , การรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า , การให้หลักประกันในการจ้างงานและผลประโยชน์ในทางวัตถุอื่น ๆ สำหรับประชาชน แต่สิ่งที่ฝ่ายสังคมนิยมไม่สนับสนุนให้มี กลับเป็นสิ่งที่ฝ่ายประเทศประชาธิปไตยสนับสนุนให้มี นั่นก็คือ เสรีภาพต่าง ๆ รวมทั้งเสรีภาพในการพูด , การเคลื่อนไหว , การ

¹⁸ กุลพล พลวัน , พัฒนาการสิทธิมนุษยชน . หน้า 48 .

¹⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 49 .

ร่วมกันประชุม ,การถือกรรมสิทธิในทรัพย์สิน , หลักประกันจับกุมโดยพลการ , การพิจารณาคดีลับ และการบังคับใช้แรงงาน เป็นต้น²⁰

ในส่วนเกี่ยวกับเรื่องการจับกุม ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับ ไว้ในข้อ 9 ว่า “ บุคคลใดจะถูกจับ กักขังหรือนรเทศโดยพลการไม่ได้ ” (No one shall be subject to arbitrary arrest) ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ จับกุม คুমขัง โดยพลการ ” ว่า หมายถึง การจับกุม คุมขังที่ผิดกฎหมายและไม่ยุติธรรมตามกฎหมายสากล

นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติได้ให้การรับรองสิทธิของผู้ถูกจับ ไว้ตามประกาศต่าง ๆ ดังนี้

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง) และทางการเมืองได้รับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในข้อ 9 ซึ่งกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันการใช้อำนาจจับหรือกักขังโดยพลการดังนี้

ก. บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและความมั่นคงของตน บุคคลใดจะถูกจับกุมหรือคุมขังโดยพลการไม่ได้ บุคคลใดจะถูกตรอนสิทธิเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและอาศัยกระบวนการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในกฎหมาย (ข้อ 9.2)

ข. บุคคลผู้ถูกจับกุมย่อมได้รับการแจ้งถึง เหตุผลในการจับกุมและการแจ้งข้อหาอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนโดยพลันในเวลาที่มีการจับกุม (ข้อ 9.2)

ค. บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา ย่อมต้องถูกนำตัวไปศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นผู้มีอำนาจตามกฎหมายโดยพลัน เพื่อให้ศาลได้ตรวจสอบและได้รับการพิจารณาภายในเวลาอันสมควรหรือได้รับการปล่อยตัว มิให้ถือว่าเป็นหลักทั่วไปว่าระหว่างการรอพิจารณาคดีบุคคลจะถูกคุมขังอยู่ แต่การปล่อยชั่วคราวจะกระทำเฉพาะที่มีหลักประกันว่า จะมีตัวผู้นั้นอยู่ในการพิจารณาหรือการบังคับตามคำพิพากษา (ข้อ 9.3)

ง. บุคคลใดที่ถูกตรอนเสรีภาพโดยการจับกุม หรือควบคุมย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยโดยไม่ชักช้าคือ ความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้น หรือหากมีการควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจะมีคำสั่งปล่อยตัวผู้นั้น (ข้อ 9.5)

²⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 50 .

จ. บุคคลใดที่ตกเป็นผู้ถูกจับหรือควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (ข้อ 9.5)

จะเห็นว่า ตามกติกา ฯ ข้อ 9 ข้างต้นได้กำหนดมาตรการควบคุมการใช้อำนาจรัฐที่จะจับกุม คุมขัง บุคคลว่าจะต้องทำภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และได้รับการตรวจสอบโดยองค์กรศาล หรือเจ้าพนักงานถึงเหตุที่จับในทันทีที่ถูกจับ และมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ตรวจสอบความชอบธรรมของการจับหรือควบคุมได้อีกทั้งมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนในกรณีการควบคุมกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

The European Convention of Human Rights ข้อ 5 ได้รับรองสิทธิของบุคคลให้มีเสรีภาพและความมั่นคงในทำนองเดียวกับกติกา ฯ ข้อ 9 และได้เพิ่มเติมการจับและควบคุมที่อนุญาตให้ทำได้ตามกฎหมายไว้ในข้อ 5.1 (a) – (f) ส่วนการตรวจการจับและควบคุมโดยศาลหรือโดยพนักงานเจ้าหน้าที่และการชดเชยความเสียหายอันเกิดจากการจับหรือควบคุมโดยมิชอบนั้น ได้มีบทบัญญัติไว้ในข้อ 5.2 , 5.3 , 5.4 และ 5.5 ซึ่งมีเนื้อหาในทำนองเดียวกับกติกา ฯ ข้างต้น

สิทธิมนุษยชนซึ่งระบุไว้ในปฏิญญา ฯ ก็เช่นเดียวกับสิทธิตามธรรมชาติคือ แม้ว่าข้อความต่าง ๆ จะระบุว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิ ” สิทธิเช่นว่านี้ยังไม่มีฐานะเป็นกฎหมายอย่างแท้จริงคือ เป็นเพียงการยอมรับว่าในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์นั้นควรมีสิทธิอะไรบ้างทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับรัฐต่าง ๆ ที่จะได้นำไปบัญญัติเป็นสิทธิตามกฎหมายภายในต่อไป ทั้งสิทธิเหล่านี้ยังมีปัญหาขัดแย้งและฐานะไม่แน่นอนอีกด้วยดังนั้นคำว่า “ สิทธิมนุษยชน ” จึงมีแนวโน้มเอียงไปในทางปรัชญาอยู่มาก อนึ่ง เมื่อคำนึงถึงด้านการรับรองให้สิทธิมนุษยชนในปฏิญญา ฯ เป็นสิทธิตามกฎหมายโดยปริยายก็อาจเกิดความไม่สะดวกเพราะประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้ย่อมมีความคิดเห็นในเรื่องสิทธิตามกฎหมายไม่ตรงกัน โดยเฉพาะประเทศกลุ่มสังคมนิยมกับประเทศกลุ่มเสรีประชาธิปไตยและแม้แต่ประเทศกลุ่มเสรีประชาธิปไตยเองก็ใช้ระบบกฎหมายแตกต่างกันก็อาจจะมีแนวคิดในเรื่องสิทธิที่ไม่เหมือนกันก็ได้ ดังนั้นผลจึงตามมาว่าในขั้นนี้ถ้าหากรัฐที่ร่วมลงมติรับรองในปฏิญญา ฯ เห็นว่า สมควรที่จะรับรองหรือคุ้มครองสิทธิมนุษยชนประเภทใดแล้วก็นำสิทธิเช่นว่านั้นไปบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายภายในมากน้อยตามที่เห็นว่าเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมและระบบกฎหมายท้องถิ่นของตนซึ่งสะดวกและเหมาะสมกว่าและเมื่อใดที่รัฐนำสิทธิมนุษยชนไปบัญญัติรับ

รองไว้ในกฎหมายภายในแล้ว สิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิตามความคิดเห็นก็จะเป็นสิทธิตามกฎหมาย

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้กำหนดสิทธิมนุษยชนที่ควรให้ความคุ้มครองเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยความเห็นชอบของสมาชิกสหประชาชาติจำนวนมาก ดังนั้นจึงเกิดปัญหาทางกฎหมายขึ้นว่าปฏิญญาฯ นั้นก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายแก่บรรดาสมาชิกสหประชาชาติในอันที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่เพียงใด สำหรับปัญหานี้ผู้จัดทำปฏิญญาฯ เองก็มีความเห็นไม่สอดคล้องกันนักซึ่งปรากฏในบทความชื่อ “ The UN and Charter and the Universal Declaration of Human Rights ” เขียนโดย John P. Humphry ว่า Mrs. Roosevelt ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้กล่าวว่า “ ปฏิญญาฯ ไม่ใช่สนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศและไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมาย มันมีลักษณะเป็นเอกสารที่แสดงถึงหลักการของสิทธิมนุษยชนอันไม่อาจโอนให้แก่กันได้ ซึ่งได้ก่อตั้งมาตรฐานสากลเพื่อบรรลุผลสำหรับประชาชนและประเทศทั้งหมด ”²¹ วัตถุประสงค์ของการร่างปฏิญญาฯ อีกประการหนึ่งนั้นก็เพื่อให้สอดคล้องกับข้อความในกฎบัตรสหประชาชาติ เพราะในตัวกฎบัตรได้แนะนำให้ประเทศต่าง ๆ ส่งเสริมความเคารพในสิทธิมนุษยชนและถือเป็นงานสำคัญอย่างแรกขององค์การสหประชาชาติแต่ข้อความในกฎบัตรที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไม่ได้กล่าวว่า สิทธิมนุษยชนนั้นมีรายละเอียดอย่างไรบ้าง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องร่าง ปฏิญญาฯ ขึ้นเพื่อแสดงถึงสิทธิต่าง ๆ และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการร่างกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศที่จะจัดทำขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภายหลัง ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมิได้มีผลผูกพันประเทศสมาชิกขององค์กรแต่อย่างใดเนื่องจากไม่มีสภาพบังคับ (Sanction) ที่จะใช้ลงโทษแก่ประเทศสมาชิกที่ละเมิด ปฏิญญาฯ แต่อย่างใดอีกทั้งประกาศดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นกฎหมายดังเช่นกฎบัตรสหประชาชาติแต่เป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดความผูกพันทางศีลธรรม (Moral Obligation) ที่ประเทศสมาชิกต้องถือปฏิบัติตามโดยการออกกฎหมายภายในอีกชั้นหนึ่งเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในแต่ละประเทศ การบัญญัติปฏิญญาฯ จึงเป็นการบัญญัติในลักษณะกว้าง ๆ ไม่มีหลักเกณฑ์หรือรายละเอียดไว้แต่หากประเทศสมาชิกที่ลงมติรับรองได้ละเมิดสิทธิในส่วนนี้อย่างเปิดเผยผู้ที่ถูก

²¹ วิษณุ เครืองาม , “ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน , ” วารสารอัยการ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (มกราคม , 2522) : 27 .

ละเมิดก็มีสิทธิที่จะอ้างได้ถึงการกระทำดังกล่าวที่ขัดต่อหลักในปฏิญญาสากล ฯ ซึ่งรัฐผู้ละเมิดเป็นผู้ลงมติไว้เองเมื่อปฏิญญา ฯ ไม่มีฐานะเป็นสัญญาและไม่มีผลผูกมัดทางกฎหมายแก่รัฐสมาชิกแล้วก็อาจมีปัญหาคืบมาว่าลักษณะทั่วไปของปฏิญญานั้นมีอยู่อย่างไร คำตอบก็คือว่าปฏิญญา ฯ นั้นเป็นเพียงผลของความพยายามขั้นแรกที่จะทำให้อิทธิมนุชชนได้กลายเป็นสิทธิตามกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศในอนาคตนั่นเอง

2.4 วิวัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในหมวด 3 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีความสำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งแก่ประชาชนทั้งปวงไม่ว่าผู้นั้นจะยากดีมีจนหรือเป็นเศรษฐีก็ตาม หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นสิทธิและเสรีภาพทั้งหลายบุคคลย่อมมีอย่างบริบูรณ์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์โดยทั่วไปแล้วไม่จำเป็นต้องมีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรซ้ำขึ้นมาอีกเว้นแต่กรณีเป็นที่เคลือบแคลงสงสัยหรือมีความจำเป็นต้องบัญญัติไว้ชัดเจนเมื่อหลักเป็นเช่นนี้จึงหมายความว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในหมวด 3 นี้ มิได้ลบล้างสิทธิและเสรีภาพที่บุคคลมีอยู่แล้วโดยกำเนิดหรือโดยกฎหมายอื่น นอกจากนี้ตามหลักการบัญญัติกฎหมายไม่ว่าเป็นประเทศใดภาษาใดย่อมมีความมุ่งหมายที่จะกำหนดรูปร่างและขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ของรัฐเป็นสำคัญฉะนั้นบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในหมวด 3 จึงน่าจะหมายความว่า เป็นหมวดที่กำหนดขอบเขตแห่งอำนาจรัฐหรือรัฐบาลที่จะกระทำการใดได้บ้าง ซึ่งจะกระทบกระเทือนถึงสิทธิและเสรีภาพของชาวไทย²²

²² ไพศาล กุมาลย์วิสัย, “วิจารณ์กฎหมาย, ” วารสารศาลพาห ปีที่ 15 เล่มที่ 4 (กรกฎาคม—สิงหาคม) : 96.

รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยของทุกรัฐจึงได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพด้านต่าง ๆ ให้แก่ราษฎรเอาไว้ ซึ่งสิทธิเสรีภาพ หมายถึง

“ สิทธิ ” (Right) คือ อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่นเป็นต้นว่าอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่ง ในอันที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นหรืออีกหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน เช่น เรียกร้องให้เขาชำระเงินให้

“ เสรีภาพ ” (Liberty) ได้แก่ภาวะของมนุษย์ที่ไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น ภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่ตราบที่เขาไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ประสงค์จะกระทำ กล่าวโดยสรุปเสรีภาพคือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเองโดยอำนาจนี้บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนได้ด้วยตนเอง²³

พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงจารึกบนหลักศิลาจารึกรับรองสิทธิเสรีภาพของชาวไทยเมื่อปี พ.ศ. 1835 ไว้หลายประการ เช่น เสรีภาพในด้านการค้า เสรีภาพในด้านการประสาคความยุติธรรม สิทธิในการยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ หรือ การปฏิบัติต่อเชลยศึก แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยในสมัยโบราณซึ่งมีการปกครองแบบพ่อปกครองลูกได้ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามสมควร²⁴

สมัยที่ประเทศไทยมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น อำนาจตุลาการยังมีได้แยกออกจากอำนาจบริหารอย่างในปัจจุบัน ดังนั้นการจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจของรัฐซึ่งเปรียบเป็นอำนาจอธิปไตยสูงสุดเมื่อฝ่ายบริหารกล่าวหาว่าบุคคลใดกระทำความผิดแล้วจะใช้อำนาจนั้นก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลจนเกินควรมิได้และฝ่ายบริหารจะต้องไม่ใช่วิธีการที่จะทำให้ผู้ต้องหาเสียเปรียบเมื่อถึงเวลาที่มีการพิจารณาพิพากษาคดีโดยฝ่ายตุลาการอันถือว่าเป็นกลางในการ

²³วรพจน์ วิสชุดพิชญ์, “ สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้เหมาะสม) , ” วารสารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 (กันยายน 2540) : 1.

²⁴กุลพล พลวัน . พัฒนาการสิทธิมนุษยชน . หน้า 35 .

ใช้ดุลยพินิจ ตามกฎหมายตราสามดวง มาตรา 24 มีการบัญญัติในเรื่องที่ว่าด้วยการมีพระราชโองการให้ส่งคนตามท้องตราซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับการขอลงโทษปล่อยตัวผู้ที่ถูกจำกัดเสรีภาพโดยผิดกฎหมายหรือที่เรียกกันว่า Writ of Habeas Copus นั้นเอง แตกต่างกันเพียงว่าตามกฎหมายโบราณนั้นขอตัวบุคคลให้เข้ามาอยู่ในอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินเพื่อที่จะได้คุ้มครองปกป้องรักษาไว้จากอันตรายของผู้มีอำนาจและถ้าผู้มีอำนาจขัดขืนไม่ปล่อยตัวก็จะต้องรับโทษและในสมัย ร.ศ.115 ได้มีการบัญญัติวิธีพิจารณาความแบบตะวันตกเป็นครั้งแรก ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษให้ใช้ไปพลางก่อน รัตนโกสินทร์ศก 115 ตามกฎหมายฉบับนี้ประเทศไทยรู้จักระบบการแยกอำนาจตุลาการออกไปจากฝ่ายบริหารในการพิจารณาความอาญาเป็นครั้งแรกและมีการกำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ที่จะนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาพิจารณาอีกด้วยสำหรับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลที่จะไม่ถูกจับกุมคุมขังโดยไม่มีเหตุอันควรได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 2 ความว่า “ การจับกุมผู้กระทำความผิดล่วงละเมิดพระราชกำหนดตามกฎหมายซึ่งมีโทษหลวงนั้น ห้ามมิให้เกาะกุมจับตัวคนใดคนหนึ่งมา ฤจะเอาตัวคนใดคนหนึ่งกักขังไว้สำหรับที่จะพิจารณาความนั้น โดยที่ผู้พิพากษาผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายไม่ได้ออกหมายให้เกาะกุมจับตัวคนนั้นมา เว้นไว้แต่เมื่อจับกุมคนใดคนหนึ่งกำลังกระทำความผิด ล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งมีโทษหลวงอยู่ก็ดี ฤคนใดคนหนึ่งซึ่งมีเหตุสงสัยไซว่าทำการล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งมีโทษหลวงจะหลบหนีไปเสียก็ดียิ่งไม่ต้องออกหมายจับก่อนและในหมายจับนั้นเป็นผู้ที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมาย ซึ่งมีโทษหลวงอย่างไร เมื่อใด ณ. ที่ตำบลใด ๆ นั้นด้วย ”²⁵ การควบคุมตัวผู้ต้องหา ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 3 ว่า “ บรรดาผู้ต้องจับตัวมาทุกทุกคนนั้นถ้าการควรไต่สวนได้ภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาจับเอาตัวมาไว้แล้ว ต้องให้เอาตัวมาให้ผู้พิพากษาไต่สวน ” ตามบทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นว่า การจับกุมตัวผู้กระทำความผิดในสมัยนั้นจะกระทำมิได้นอกจากจะมีการออกหมายจับโดยผู้พิพากษาเสียก่อน เว้นแต่จะเป็นความผิดซึ่งหน้าหรือปรากฏว่ากระทำผิดแล้วจะหลบหนีจึงไม่ต้องมีการออกหมาย เป็นที่น่าสังเกตว่าในสมัยนั้นอำนาจการออกหมายนั้นเป็น

²⁵ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, “ สิทธิของผู้ต้องหาในประเทศไทย, ” สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย , สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ มูลนิธิโครงการตำรา สหประชาชาติและมนุษยศาสตร์ , หน้า 39 – 41 .

อำนาจของศาล โดยเฉพาะและจะต้องนำตัวผู้ถูกจับมาให้ศาลไต่สวนภายในเวลาที่สิบแปดชั่วโมง

ในปี พ.ศ. 2477 ได้มีการปฏิรูปกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย อีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการประกาศใช้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนจาก พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ซึ่งเป็นแบบกฎหมายอังกฤษ มาเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นระบบประมวลกฎหมายแต่ในทางปฏิบัติมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากจากนั้นตลอดเวลาที่มีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลายครั้งส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพื่อให้สิทธิพื้นฐานของบุคคลได้รับการคุ้มครองอย่างครบถ้วน²⁶

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 แล้วได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกและได้มีการประกาศใช้ฉบับต่อ ๆ มาอีกหลายฉบับจนกระทั่งถึงฉบับปัจจุบันคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับมีการบัญญัติรับรองถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 ไม่มีบทบัญญัติรับรองถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทยไว้แต่อย่างใดแต่รัฐธรรมนูญ ฯ ฉบับนี้ได้บัญญัติถึงสิทธิของชาวไทยไว้ในหมวด 2 และมีเพียง 4 มาตราคือ มาตรา 12 – 14 ส่วน มาตรา 15 กล่าวถึงหน้าที่ของชาวไทยไว้ สิทธิเสรีภาพที่รับรองเป็นที่รู้จักกันมาแต่ดั้งเดิมเรียกว่า “ สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ” (Civil Rights and Political Rights) เช่น บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย (มาตรา 12) บุคคลย่อมมีสิทธิบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา หรือลัทธิใด ๆ (มาตรา 13) เสรีภาพในร่างกาย เหนือสถาน ทรัพย์สิน การพูด ฯลฯ ซึ่งเรียกในทางวิชาการว่า “ สิทธิเสรีภาพในทางลบ (Negative) ” ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับการใช้อำนาจของรัฐ

²⁶ เข็มชัย ชุตินวงศ์ , “ การปฏิรูปกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา , ” วารสารอัยการ ปีที่ 13 ฉบับที่ 150 (สิงหาคม , 2533) : 106 .

ส่วน “ สิทธิในทางเศรษฐกิจและสังคม ” (Economic and Social Rights) ซึ่งเป็นสิทธิชนิดใหม่นั้นไม่มีการรับรองไว้แต่ได้กล่าวไว้กว้าง ๆ เช่น เสรีภาพในการศึกษาอบรมการอาชีพ (มาตรา 13) เป็นต้น ซึ่งเรียกในทางวิชาการว่า “ สิทธิเสรีภาพในทางบวก ” (Positive) เป็นสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ของรัฐที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนอยู่ดีกินดีมีมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 นี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่สมบูรณ์กว่าฉบับก่อน ๆ มีการบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของชาวไทยไว้อย่างละเอียด (มาตรา 26 – 53) แต่ส่วนมากเป็นสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เช่น ความเสมอภาคในทางกฎหมาย (มาตรา 27) เสรีภาพในการนับถือศาสนา (มาตรา 28) และมาตรา 29 – 30 ได้รับรองสิทธิของบุคคลในคดีอาญาว่า “ บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดไม่ได้ ” (มาตรา 29) และ “ ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำผิดมิได้ ฯลฯ ” (มาตรา 30)

นอกจากนี้ กฎหมายรัฐธรรมนูญ ฯ ยังรับรองเสรีภาพในทางร่างกาย (มาตรา 31) สิทธิในทรัพย์สิน (มาตรา 34) เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา (มาตรา 35) เสรีภาพในการศึกษาอบรม (มาตรา 36) เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคมเมื่อมีวัตถุประสงค์ไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย (มาตรา 38) สิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ (มาตรา 42) สิทธิในครอบครัว (มาตรา 43) ฯลฯ ซึ่งมีข้อความสอดคล้องกับปฏิญญา ฯ เป็นส่วนมาก

มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนแต่ไปปรากฏไว้ใน หมวด 5 เกี่ยวกับแนวนโยบายแห่งรัฐ (มาตรา 54 – 72) เช่น บัญญัติว่ารัฐพึงส่งเสริมและบำรุงศึกษาอบรม (มาตรา 63) รัฐพึงจัดการตามสมควร เพื่อมิให้มีการใช้แรงงานเด็กเกินกว่าสภาพแห่งร่างกายของเด็ก (มาตรา 71) รัฐพึงส่งเสริมการสาธารณสุขตลอดจนถึงการสงเคราะห์มารดาและทารก (มาตรา 72) เป็นต้น ฯลฯ ทั้งนี้ มาตรา 55 บัญญัติว่า “ บทบัญญัติในหมวดนี้มีไว้เพื่อ

เป็นแนวทางสำหรับการตรากฎหมายและการบริหารราชการตามนโยบายที่กำหนดไว้ และไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐ ”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ร่างขึ้นภายหลังการนองเลือดเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้วางหลักการใหม่ๆ ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งในด้าน “ สิทธิเสรีภาพในด้านลบ ” เพื่อจำกัด “ อำนาจ ” ของรัฐมิให้กระทำการก้าวล่วงเข้าไปในสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ตามอำเภอใจ และ “ สิทธิในทางบวก ” ซึ่งบัญญัติถึง “ หน้าที่ ” ของรัฐในการให้บริการแก่ประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นตัวอย่างเช่น ได้บัญญัติรับรองในเรื่องการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้ยากไร้การจัดตั้งศาลปกครองการรื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่เพื่อคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษไป เนื่องจากพยานหลักฐานที่แสดงต่อศาลเป็นพยานเท็จ การรับรองการเสมอภาคกันตามกฎหมายระหว่างชายและหญิงในเรื่องต่างๆ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้ในหมวด 3 มาตรา 24 – 48 ซึ่งถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างสมบูรณ์และทันสมัยพอสมควร มีบทบัญญัติด้านสารบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างสมบูรณ์ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศแต่มีข้อสังเกตว่า²⁷ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้นได้รับความสนใจจากประชาชน รวมทั้งนักกฎหมายโดยทั่วไปน้อยมากหลายคนไม่เคยอ่านบทบัญญัติดังกล่าวแต่อย่างใดซึ่งสาเหตุอาจเกิดจาก ในรัฐธรรมนูญเองขาดกลไกที่จะทำให้ประชาชนได้ใช้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนในทางปฏิบัติ ดังนั้นตามรัฐธรรมนูญ ฯ ฉบับนี้จึงได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับกลไกดังกล่าว กล่าวคือมีการจัดตั้ง “ ตุลาการรัฐธรรมนูญ ” ขึ้นเพื่อมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 ไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไว้ในหมวด 10 มาตรา 200 – 210 ซึ่งบทบาทของตุลาการรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมีน้อยมากและเป็นกลไกที่ทำหน้าที่เฉพาะเมื่อองค์กรตามที่รัฐธรรมนูญระบุขึ้นร้องขอเท่านั้น ได้แก่ องค์กรทางฝ่ายนิติบัญญัติคือ

²⁷ กุลพล พลวัน , “ กลไกตามรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ,” บทบัญญัติ เล่มที่ 53 ตอน 2 (มิถุนายน 2540) : 40 – 41.

ประธานรัฐสภา สมาชิกแทนราษฎร ประธานวุฒิสภาหรือองค์กรทางฝ่ายบริหารคือ นายกรัฐมนตรีหรือ องค์กรตุลาการคือ ศาลยุติธรรมนั่นเอง

ในส่วนของ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในเรื่องการจับและควบคุมตัวนั้น ได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ๑ ฉบับ 2534 ดังนี้

มาตรา 30 “ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางร่างกาย

การจับกุม คุมขัง หรือ ตรวจค้นตัวบุคคลใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่ผู้ถูกจับกุมหรือตรวจค้นจะต้องได้รับการแจ้งข้อหาหรือเหตุและรายละเอียดตามสมควรในการที่ถูกจับกุมหรือตรวจค้นโดยไม่ชักช้า และผู้ถูกคุมขังย่อมมีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความเป็นการเฉพาะตัวได้

การแจ้งข้อหาแก่บุคคลใด ๆ จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น ”

ในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคล ผู้ถูกคุมขังเองก็ดี พนักงานอัยการก็ดี บุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขังก็ควรมีสิทธิร้องต่อศาลท้องที่ซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคืออาญาว่าการคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นนี้ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วนถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลันและถ้าผู้คุมขังแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

แม้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 จะมีการบัญญัติรับรองถึงสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการอาจด้วยเหตุผลทางสภาพสังคมในยุคนั้น ทำให้เนื้อหาของรัฐธรรมนูญไม่อาจคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเท่าที่ควรเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวแล้วเห็นว่าตามรัฐธรรมนูญ ๑ ฉบับนี้ได้บัญญัติถึงอำนาจการจับกุมผู้ต้องหาของเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าจะกระทำแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่ากับว่ารัฐธรรมนูญ ๑ ฉบับนี้ มิได้ให้หลักประกันคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของประชาชนไว้โดยตรงแต่ได้โยกไปหาบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา อื่น ๆ ซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักจึงจำ

เป็นต้องวิเคราะห์ห้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อพิจารณาว่ากฎหมายฉบับนี้ได้วางหลักประกันสิทธิไว้มากน้อยเพียงไร

2.5 แนวความคิดและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กระบวนการพิจารณาความอาญาของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมิได้ให้ความสำคัญของการประกันสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญา ทั้งนี้เพราะแนวคิดในการค้นหาความจริงยังมีได้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาอยู่ในฐานะประธานในคดี (subject) แต่มีกฎหมายจารีตนครบาลซึ่งใช้ในการค้นหาความจริงโดยบังคับให้ผู้ต้องหารับการสารภาพหากไม่ยอมรับก็จะใช้วิธีการทรมาร่างกายต่าง ๆ เช่น ตบปาก จำคุก จำชื่อ มัด채่น้ำตากแดด เข็ม่น ดอกเล็บ บีบขมับ เป็นต้น จนกว่าจะยอมรับถือได้ว่าเป็นวิธีการที่ไม่มีมนุษยธรรมและเป็นการค้นหาความจริงซึ่งอาจไม่ได้รับข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังเป็นการค้นหาความจริงจากตัวผู้ถูกกล่าวหาแทนที่รัฐจะเป็นผู้หาพยานรอบข้างมาปรับปร่า ดังนั้นเมื่อมีการปฏิรูปกฎหมายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้แก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามแนวของประเทศในยุโรปเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของชาวต่างชาติให้คนในบังคับของเขาต้องขึ้นศาลไทยและใช้กฎหมายไทยจึงได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาที่มีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ซึ่งมีหลักประกันสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่ทัดเทียมกับอารยประเทศในขณะนั้น ต่อมาอีก 40 ปีจึงได้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีผลบังคับตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2478 และมีการปรับปรุงแก้ไขอีก 17 ครั้ง จนถึงปัจจุบันซึ่งการแก้ไขในแต่ละครั้งก็มีความพยายามจะประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาให้ทัดเทียมมาตรฐานสากล นอกจากนี้กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับรวมทั้งฉบับปัจจุบันได้วางหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและผู้ต้องโทษไว้ใกล้เคียงกับมาตรฐานสากลเพียงแต่ในทางปฏิบัตินั้นยังขาดการตรากฎหมายที่กำหนดการใช้สิทธิและการบังคับให้เป็นไปตามหลักประกันอย่างจริงจัง

2.5.1 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจับ

ในสมัยที่ประเทศไทยใช้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช อำนาจตุลาการยังมีได้แยกจากอำนาจบริหารชัดเจนอย่างเช่นในปัจจุบัน ดังนั้นในสมัยนั้นผู้ที่ทำหน้าที่จับและผู้วินิจฉัยคดีจะเป็นองค์กรเดียวกัน จนกระทั่งสมัย ร.ศ. 112 ไทยได้มีการบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาแบบตะวันตกใช้ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิของประชาชนจึงได้มีการแยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจบริหาร และได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ถูกจับไว้อีกด้วย

2.5.1.1 ผู้มีอำนาจจับ

(1) การจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

ก. การจับโดยฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้น้อย

ตามหลักทั่วไป พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ (ชั้นผู้น้อย) จะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับไม่ได้ ตามมาตรา 78 วรรคแรก²⁸ เนื่องจากหมายจับผู้ต้องหาที่ไม่ได้อยู่ในอำนาจศาลอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ที่

²⁸ มาตรา 78 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับนั้นไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(1) เมื่อบุคคลนั้นกระทำความผิดซึ่งหน้าดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 80

(2) เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิด หรือพบโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะกระทำความผิด โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถใช้ในการกระทำความผิด

(3) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า ผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี

(4) เมื่อมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด และแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้วเมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับด้วยตนเองไม่ต้องมีหมาย แต่ต้องเป็นกรณีที่ อาจออกหมายจับได้ หรือจับได้ตามประมวลกฎหมายนี้

จะเป็นผู้ออก การให้เจ้าพนักงานของรัฐในระดับนี้เป็นผู้ออกแสดงให้เห็นว่าการจับซึ่งเป็น การริรอนสิทธิในร่างกายโดยตรงสมควรให้อยู่ในความรับผิดชอบให้เจ้าพนักงาน ระดับสูงพิจารณา อย่างไรก็ตามกฎหมายให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้น้อยจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับในกรณีดังต่อไปนี้

1. เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 80²⁹
2. เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิด หรือพบโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นกระทำความผิดโดยมีเครื่องมืออาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด ตามมาตรา 78 (2)
3. เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนีตามมาตรา 78 (3)
4. เมื่อมีผู้ขอให้จับ โดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว ตามมาตรา 78 (4)
5. ถ้าบุคคลที่ถูกจับตามหมายหลบหนีหรือมีผู้ช่วยให้หนีไปได้ เจ้าพนักงานผู้จับมีอำนาจติดตามจับกุมผู้นั้น โดยไม่ต้องมีหมายอีก ตามมาตรา 65

ข. การจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจจับด้วยตนเองได้ โดยไม่ต้องมีหมาย แต่ต้องเป็นกรณีที่อาจออกหมายจับได้หรือจับได้ตามประมวลกฎหมายนี้ มาตรา 78 วรรคท้าย ตามหลักทั่วไปเมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

²⁹ มาตรา 80 ที่เรียกว่าเป็นความผิดซึ่งหน้านั้น ได้แก่ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีเวลาสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ

อย่างไรก็ดี ความผิดอาญาตั้งระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

- (1) เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ
- (2) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใด หลังจากกระทำความผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้นและมีสิ่งของที่ได้อาจจากการกระทำความผิดหรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวผู้นั้น

ชั้นผู้น้อยจะจับผู้ใดต้องมีหมายจับและผู้ที่มีอำนาจออกหมายจับก็คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ มาตรา 58 (1) ในช่วงที่มีการร่าง ป.วิ.อาญา เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะในเรื่องการออกหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็วจึงมีการบัญญัติให้กรณีที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จะจับด้วยตนเองแล้วก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องออกหมายจับอีกต่อไปอย่างไรก็ตามการใช้อำนาจจับของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่อยู่ในขอบเขต 2 กรณีคือ

1. ต้องเป็นกรณีที่อาจออกหมายจับได้ ตามประมวลกฎหมายนี้ คือ มีเหตุที่ออกหมายจับได้ตามมาตรา 66 (1) - (4)³⁰ แต่แม้จะมีกรณีเข้าเหตุดังกล่าวก็ตาม เห็นว่าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ก็ยังไม่มีความจำเป็นต้องจับเป็นผู้ที่อยู่ในอำนาจของศาล
2. ต้องเป็นกรณีที่อาจจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ ตามประมวลกฎหมายนี้ อันได้แก่กรณีตามมาตรา 78 (1) - (4) รวมทั้งกรณีตามมาตรา 65³¹ ด้วย

(2) การจับโดยพนักงานสอบสวน

แม้ว่าพนักงานสอบสวนจะมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการสอบสวนก็ตาม แต่การสอบสวนเป็นเรื่องสำคัญในการที่เอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ฉะนั้น ถ้าในระหว่างการสอบสวน ปรากฏว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดพนักงานสอบสวนมีอำนาจ

³⁰ มาตรา 66 เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อผู้ต้องหาซึ่งถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควร หรือจำเลยเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
- (2) เมื่อความผิดที่ผู้ต้องหาถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควร หรือ ที่จำเลยถูกฟ้องนั้นมีอัตราโทษอย่างสูง เกินสามปีขึ้นไป
- (3) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งไม่ได้ถูกควบคุมหรือขังอยู่ไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรก็ดีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน โดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมก็ดี
- (4) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกปล่อยชั่วคราว มิสามารถทำสัญญาประกันจำนวนเงินสูงกว่าเดิมหรือหาหลักประกันมาเพิ่มหรือให้ดีกว่าเดิมตามมาตรา 115

³¹ มาตรา 65 ถ้าบุคคลที่ถูกจับตามหมายหลบหนีหรือมีผู้ช่วยให้หนีไปได้ เจ้าพนักงานผู้จับมีอำนาจติดตามจับกุมผู้นั้น โดยไม่ต้องมีหมายอีก

จับบุคคลนั้นด้วย แต่อำนาจของพนักงานสอบสวนก็อยู่ในจำกัณฑ์ที่จะต้องกระทำตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายว่าด้วยการนั้น มาตรา 136 กล่าวคือ จะต้องเป็นกรณีที่ออกหมายจับหรือจับได้ตามที่กล่าวในมาตรา 66 และมาตรา 78 เช่นกัน

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานครเป็นพนักงานสอบสวนด้วย ตามมาตรา 18 แต่พนักงานสอบสวนไม่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ด้วยเสมอไป เช่นร้อยตำรวจตรีที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าสถานีตำรวจหรือหัวหน้ากิ่งสถานีตำรวจย่อมเป็นพนักงานสอบสวนตามมาตรา 18 แต่ไม่เป็นตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามมาตรา 2 (17) ปัญหาจึงมีว่า อำนาจจับของพนักงานสอบสวนจะเทียบได้เท่ากับอำนาจจับของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรืออำนาจจับของชั้นผู้น้อย ถ้าเทียบได้เท่ากับชั้นผู้ใหญ่ พนักงานสอบสวนก็จับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ แต่ถ้าเทียบได้เท่ากับชั้นผู้น้อยการจับก็ต้องมีหมาย

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ทั่วไปของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 131 – 142 จะเห็นว่ามืออยู่กว้างขวางมาก เช่น มีอำนาจออกหมายเรียก มาตรา 52 , 132(3) มาตรา 133 ซึ่งเป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เช่นกันตามมาตรา 52 เห็นว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการจับเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่คือจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ แม้ว่ากฎหมายจะมีได้ระบุให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายจับก็ตาม (มาตรา 58)

ถ้าพนักงานสอบสวนเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่กรณีไม่สู้มีปัญหา แต่ถ้าพนักงานสอบสวนไม่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จำเป็นต้องทราบความแตกต่างเพราะถ้าตนไม่ได้เป็นพนักงานสอบสวนในเรื่องนั้น ตนคงเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้น้อยย่อมไม่มีอำนาจจับโดยไม่มีหมายจับ แต่ถ้าตนเป็นพนักงานสอบสวนในเรื่องนั้นตนก็จับได้โดยไม่ต้องมีหมาย

(3) การจับโดยราษฎร

โดยปกติราษฎรไม่มีอำนาจจับผู้อื่น³² ทั้งนี้เพราะการจับเป็นการใช้อำนาจรัฐ ผู้จับจึงต้องเป็นเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ในกรณีนั้น อย่างไรก็ตามกฎหมายต้องการความร่วมมือจากราษฎรในการระงับและปราบปรามอาชญากรรมจึงบัญญัติให้เป็นข้อยกเว้นให้ราษฎรมีอำนาจจับได้ในบางกรณี ซึ่งเมื่อพิจารณาทั้งสองมาตราประกอบกันแล้วราษฎรมีอำนาจจับได้กรณีดังต่อไปนี้

เมื่อเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับได้ร้องขอให้ราษฎรช่วยจับ เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับได้แก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามมาตรา 61 การจับเป็นการ “จัดการตามหมายจับ” อันแสดงว่าเป็นการจับโดยมีหมายจับ ฉะนั้น ถ้าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานจับโดยไม่มีหมาย เช่น ผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 78 (1) แม้เจ้าพนักงานจะร้องขอราษฎรก็ไม่ใช่อำนาจจับ

เมื่อราษฎรจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 80 และความผิดนั้นเป็นประเภทที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ อำนาจจับของราษฎรในข้อนี้เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นแก่ตัวราษฎรเองไม่จำเป็นต้องให้เจ้าพนักงานร้องขอ แต่จำกัดอยู่ว่าต้องเป็นการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าในประเภทที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อพิจารณาตามบทมาตราที่เกี่ยวข้องจึงสรุปอำนาจจับของราษฎรตามข้อนี้ได้ดังนี้

ก) เมื่อราษฎรพบเห็นบุคคลกำลังกระทำความผิด ตามบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่า บุคคลนั้นได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ (มาตรา 79 และ 80 วรรคสอง)

³² มาตรา 79 ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้ เว้นจะเข้าอยู่ในเกณฑ์ตามมาตรา 82 หรือเมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า และความผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ด้วย

มาตรา 82 เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับจะขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงเพื่อให้จัดการตามหมายนั้นได้ แต่จะบังคับให้ผู้นั้นช่วยโดยอาจเกิดอันตรายแก่เขานั้นไม่ได้

ข) เมื่อราษฎรพบเห็นบุคคลซึ่งได้กระทำความผิดตาม บัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ถูกไล่จับโดยมีเสียงเอะอะ (มาตรา 79 และ 80 วรรคสอง)

ค) เมื่อราษฎรพบบุคคลหนึ่ง ซึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากกระทำความผิดตามบัญชีประมวลท้ายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในถิ่นแถวที่ใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้น และมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าเนื้อตัวของผู้นั้น (มาตรา 79 และ 80 วรรคสอง (2))³³

(4) การจับโดยนายประกัน

เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งมีประกันหนี หรือจะหลบหนีผู้เป็นนายประกันมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ (มาตรา 117)

2.5.1.2 ข้อจำกัดในการจับ

(1) จำกัดโดยเขตอำนาจ

พนักงานฝ่ายปกครองไม่ว่าเป็นชั้นผู้ใหญ่ หรือ ตำรวจชั้นผู้น้อยซึ่งตำแหน่งหน้าที่ประจำอยู่ในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ คงมีอำนาจจับในเขตท้องที่ที่ตนประจำอยู่เท่านั้น แต่ถ้าเป็นตำแหน่งหน้าที่ที่ไม่จำกัดแต่เฉพาะท้องที่ เช่น ปลัดกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมการปกครอง บุคคลดังกล่าวย่อมมีอำนาจครอบคลุมทั่วราชอาณาจักร

³³ อำนาจจับของราษฎรในข้อนี้จึงคล้ายคลึงกับอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจชั้นผู้น้อย ที่มีอำนาจจับโดยไม่มีหมายจับ แต่มีข้อแตกต่างกันดังนี้

1) เจ้าพนักงานมีอำนาจจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าทุกประเภท แต่ราษฎรจับได้เฉพาะประเภทที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น

2) นอกจากความผิดซึ่งหน้าแล้ว เจ้าพนักงานยังมีอำนาจจับในพฤติการณ์ตาม มาตรา 78(2) (3) และ (4) อีกด้วย แต่ราษฎรไม่มีอำนาจจับได้ในพฤติการณ์เหล่านั้น

ตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจไม่ว่าจะเป็นชั้นผู้ใหญ่หรือ ชั้นผู้น้อยมีอำนาจทั่วราชอาณาจักร ตำรวจจึงมีอำนาจจับนอกเขตท้องที่ที่ตนประจำอยู่ได้ และแม้จะอยู่นอกเวลาราชการหรือไม่ใช่เวลาปฏิบัติหน้าที่ก็ตาม

ราษฎร ไม่มีกรณีที่ต้องพิจารณาถึงเขตอำนาจของราษฎรข้อที่สมควรกล่าวในที่นี้ก็คือ ถ้าเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจเฉพาะในเขตท้องที่ที่ตนประจำอยู่ไปทำการจับนอกเขตอำนาจ เจ้าพนักงานผู้จับคงมีฐานะเป็นราษฎรการจับจะชอบหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับว่าราษฎรมีอำนาจจับในพฤติการณ์ดังกล่าวหรือไม่

(2) จำกัดโดยสถานที่

แม้ว่าการจับจะกระทำภายในเขตอำนาจหรือไม่ถูกจำกัดด้วยเขตอำนาจดังกล่าวข้างต้น แต่ก็ถูกจำกัดโดยสถานที่บางแห่ง กล่าวคือ ไม่ว่าการจับจะมีหมายจับหรือไม่ก็ตาม กฎหมายห้ามมิให้จับในสถานที่ดังนี้

ก) ในที่รโหฐาน เว้นแต่จะได้อำนาจตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ อันว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน มาตรา 81 (1) ดังนั้นการจับบุคคลในที่รโหฐานจะกระทำได้เมื่อ

1. บุคคลนั้นเป็นผู้ที่ถูกออกหมายจับและได้มีการออกหมายค้นด้วยแล้ว ตามนัยมาตรา 69 (4)
2. บุคคลนั้นเป็นเจ้าบ้านที่จะต้องถูกจับหรือถูกจับได้ตามมาตรา 78 แม้ว่าจะไม่มีหมายค้น (มาตรา 92 (5))
3. บุคคลนั้นอาจถูกจับได้ตามประมวลกฎหมายนี้ และมีพฤติการณ์ที่ผู้จับอาจเข้าไปในที่รโหฐานได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น ตามมาตรา 92 (1) – (4)

ข) ในพระราชวัง หรือในที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระมเหสี หรือผู้สำเร็จราชการแทนประทับอยู่ นอกจากจะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน (มาตรา 81 (2)) การเข้าไปจับในพระราชวังเป็นกรณีที่ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อนเสมอ ไม่ว่าในขณะนั้นพระมหากษัตริย์ พระมเหสี จะประทับอยู่หรือไม่ แต่ถ้าเป็นสถานที่อื่นที่พระมหา

กษัตริย์ พระมหากษัตริย์ หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับอยู่จะต้องประทับหรืออยู่ในขณะนั้น จึงจะเป็นกรณีที่ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

2.5.1.3 วิธีปฏิบัติในการจับ

(1) ก่อนที่จะทำการจับกุมบุคคลใดเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานขั้นต้นให้เป็นที่แน่ชัดเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดเสียก่อนและในการจับกุมโดยปกติจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวและต้องปฏิบัติตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา

(2) กรณีเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้หนึ่งได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับกุมได้โดยไม่ต้องมีหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (3) นั้น จะต้องมิใช่เท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอที่จะทำการจับกุมได้

(3) เมื่อเจ้าพนักงานจับกุมบุคคลใดแล้วเจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับโดยแจ้งข้อหาหรือเหตุและรายละเอียดให้ผู้ถูกจับทราบตามสมควรโดยไม่ชักช้าแล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป (มาตรา 83 วรรคแรก)

(4) ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกขัดขวาง หรือจะขัดขวางการจับ หรือ หลบหนี หรือ พยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้หนึ่ง (มาตรา 83 วรรคสอง)

(5) เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับ ต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยทันทีและเมื่อถึงที่นั้นแล้ว ถ้ามีหมายจับก็ให้เอาออกอ่านให้ผู้ถูกจับฟัง ทั้งให้แจ้งเหตุที่จับนั้นด้วย (มาตรา 84 วรรคแรก)

ในกรณีจำเป็น เจ้าพนักงานหรือราษฎรที่ทำการจับ จะจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนนำตัวไปส่งตามมาตรานี้ก็ได้ (มาตรา 84 วรรคท้าย)

(6) พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่งนั้น จะควบคุมผู้ถูกจับไว้หรือปล่อยชั่วคราวก็ได้ เมื่อจับโดยมีหมายให้รายงานต่อไปยังเจ้าหน้าที่ซึ่งออกหมายนั้น ถ้าเจ้าหน้าที่ซึ่งออกหมายต้องการตัว ก็ให้จัดการส่งผู้ถูกจับไปให้ (มาตรา 84 วรรคสาม)

ถ้าราษฎรเป็นผู้จับ ให้บันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้ แล้วให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ (มาตรา 84 วรรคท้าย)

(7) เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของ ต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ การค้นนั้นจักต้องทำโดยสุภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้นสิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องคืนของสิ่งนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น (มาตรา 85)

ในการแจ้งข้อหาแก่บุคคลใด ๆ จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้นทั้งต้องแจ้งพฤติการณ์หรือข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดให้ผู้ต้องหาทราบตามสมควรและจะแจ้งข้อหาและฐานความผิดหนักเกินกว่าพฤติการณ์หรือข้อเท็จจริงที่กระทำมิได้ ส่วนเมื่อทำการจับกุมแล้ว ผู้จับจะต้องให้โอกาสแก่ผู้ถูกจับที่จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบถึงการถูกจับเป็นโอกาสแรก แต่คงจะไม่หมายถึงกระทำในทันทีทันใดในขณะที่ถูกจับกุมนั้นเพราะในขณะนั้นอาจจะยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการเนื่องจากบางคราวสถานที่จับกุมนั้นอยู่ในถิ่นทุรกันดารแต่คงจะต้องทำเมื่อมีความพร้อม เช่น เมื่อมาถึงยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแล้ว

2.5.1.4 วิธีกควบคุมตัวผู้ถูกจับ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญามีโทษให้ใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 112 มาตรา 3 ได้บัญญัติ “ บรรดาผู้ต้องถูกจับทุกทุกคนนั้นถ้าการควรไต่สวนภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาจับเอาตัวมาไว้แล้วต้องให้เขามาให้ผู้พิพากษาไต่สวน ” ตาม พรบ. ฉบับนี้เมื่อบุคคลถูกจับต้องนำตัวผู้ถูกจับมาให้ผู้พิพากษาไต่สวนภายใน 48 ชั่วโมงเพื่อให้ผู้พิพากษามีโอกาสไต่สวนถึงเหตุดังกล่าว นับว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลได้ดีในระดับหนึ่ง เนื่องจากสภาพสังคมไทยที่ต้องการให้มีการปราบปรามอาชญากรรมได้โดยชะงักในยุคนั้นทำให้ต้องมีการบัญญัติกฎหมายที่มีการล่วงเกินถึงสิทธิของบุคคลบ้าง หลักการในข้อนี้จึงถูกเปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีการบัญญัติ ป.วิ.อาญา.ฉบับปัจจุบัน ซึ่งมีหลักการดังต่อไปนี้

มาตรา 86 ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น

คำว่า “วิธีควบคุม” ในที่นี้หมายถึงมาตรการที่ให้เจ้าพนักงานใช้แก่ผู้ถูกจับภายหลังที่มีการจับกุมแล้วเพื่อให้ผู้ถูกจับคงอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานต่อไป เช่น การมัดมือ หรือใส่กุญแจมือ ล่ามโซ่ การใช้กำลังจับยึดตัว การกักในรถยนต์คุมขัง เป็นต้น การใช้มาตรการใด ๆ ในขณะจับเพื่อให้ผู้ถูกจับตกอยู่ในอำนาจผู้จับแต่แรก เป็นกรณีตามมาตรา 83 แม้ว่าพฤติการณ์อาจจะแตกต่างกันยากในบางกรณีก็ตาม กฎหมายอนุญาตให้ใช้มาตรการดังกล่าวเพียงเพื่อป้องกันมิให้ผู้ถูกจับหลบหนีเท่านั้น ถ้าใช้วิธีควบคุมอย่างเดียวกันแต่เพื่อผู้อื่น ผู้ใช้วิธีควบคุมอาจมีความผิดได้

ในส่วนที่เกี่ยวกับระยะเวลาการควบคุมนั้น หากราษฎรเป็นผู้ควบคุม ราษฎรคงควบคุมได้เพียงเพื่อนำตัวผู้ถูกจับส่งที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น ถ้าเจ้าพนักงานเป็นผู้ควบคุมเจ้าพนักงานอาจควบคุมหรือจัดให้ควบคุมได้เพื่อการสืบสวนและสอบสวน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเจ้าพนักงานจะควบคุมเพื่อการดังกล่าวได้โดยไม่มีกำหนดเวลา การควบคุมของเจ้าพนักงานอยู่ในบังคับแห่งพฤติการณ์และระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 87 ดังต่อไปนี้

1. ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้ เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี (มาตรา 87 วรรคแรก)
2. ในกรณีซึ่งเป็นความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหนเท่านั้น (มาตรา 87 วรรคสอง)
3. ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ถูกจับมาศาลรวมเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น จะยึดเวลาเกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงก็ได้เท่าที่จำเป็น ทั้งนี้รวมกันแล้วมิให้เกินสามวัน (มาตรา 87 วรรคสาม)

2.5.2 หมายจับ

หมายจับเป็นหมายอาญาชนิดหนึ่ง ซึ่งอาจเป็น ต้นฉบับหมายจับ ,สำเนาหมายจับอันได้รับรองว่าถูกต้อง , คำบอกกล่าวทางโทรเลขว่าได้ออกหมายจับแล้ว³⁴

หมายอาญาหมายถึง หนังสือบงการซึ่งออกตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ สั่งให้เจ้าหน้าที่ทำการจับ ชัง จำคุก หรือปล่อยผู้ต้องหา จำเลย หรือนักโทษ หรือให้ทำการค้น รวมทั้งสำเนาหมายเช่นนี้อันรับรองว่าถูกต้องและคำบอกกล่าวทางโทรเลขว่าได้ออกหมายจับแล้ว (มาตรา 77)

เมื่อพิจารณาหาคำนิยาม จะเห็นว่าหมายอาญามีห้าประเภท คือ หมายจับ หมายชัง หมายจำคุก หมายค้น และหมายปล่อยและเหตุที่หมายเรียกไม่ได้เข้ามาอยู่ในหมายอาญา ก็เพราะว่าหมายเรียกมีหลักเกณฑ์พื้นฐานต่างจากหมายอาญา บุคคลผู้ถูกหมายเรียกเป็นผู้อยู่ในฐานะต้องให้ความร่วมมือแก่บ้านเมืองในการรักษาความยุติธรรม แม้ว่าบุคคลนั้นจะถูกเรียกมาในฐานะผู้ต้องหา หรือจำเลยก็ตามก็อยู่ในฐานะเป็นคู่ความเท่าเทียมกับอีกฝ่ายหนึ่งแต่ไม่มีฐานะอย่างผู้กระทำผิด โดยหลักการพื้นฐานของความร่วมมือนี้เอง การปฏิบัติตามหมายเรียกจึงเป็นเรื่องของผู้ถูกเรียกเองแต่หมายอาญานั้นมีลักษณะและสภาพในทางอาญาซึ่งกระทบถึงเสรีภาพในทางร่างกายหรือทรัพย์สินของผู้เกี่ยวข้องโดยตรง และการปฏิบัติตามหมายนั้นเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะ

2.5.2.1 ผู้มีอำนาจออกหมาย

กฎหมายวิธีพิจารณาความมิโทษให้ใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 112 มาตรา 2 “ การจับกุมผู้กระทำความผิดล่วงละเมิดพระราชกำหนดตามกฎหมายซึ่งมิโทษหลวงนั้น ห้ามมิให้เกาะกุมจับตัวคนใดคนหนึ่งมา ฤๅคนใดคนหนึ่งซึ่งมีเหตุสงสัยไซ้ว่าทำการล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งมิโทษหลวงจะหลบหลีกหนีไปเสียก็ตีจึงไม่ต้องออกหมายจับก่อนและในหมายจับนั้นเป็นผู้ที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมาย ซึ่งมีโทษหลวงอย่างไร เมื่อใด ณ. ที่ตำบลใดๆ นั้นด้วย ” ตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดนั้นจำกระทำมิได้เว้นแต่จะมีหมายจับซึ่งออกโดยผู้พิพากษาเสียก่อน แต่หลักการดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป

³⁴ คณิศ ฅ. นคร , กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา . หน้า 128.

นับแต่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นต้นมาจนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ผู้มีอำนาจออกหมายอาญามี 2 องค์การ คือ

(1) พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ แต่เดิมพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจออกหมายจับผู้ต้องหาที่ไม่ได้อยู่ในอำนาจศาล และออกหมายค้นได้ นับแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในเรื่องนั้นเปลี่ยนแปลงไป คือ

(ก) นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไม่มีอำนาจออกหมายค้นได้อีกต่อไป ฉะนั้น นับแต่วันที่ 11 ตุลาคม 2540 เป็นต้นไป การออกหมายค้นเป็นอำนาจของศาลแต่ฝ่ายเดียว

(ข) หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 237 ภายใน 5 ปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไม่มีอำนาจออกหมายจับผู้ต้องหา (ที่ไม่ได้อยู่ในอำนาจศาล) อีกต่อไป ฉะนั้น ในขณะนี้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จึงยังมีอำนาจออกหมายจับผู้ต้องหา (ที่ไม่ได้อยู่ในอำนาจศาล) ได้ จนกว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายภายในกำหนดเวลาดังกล่าว

(2) ศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 58 (1) , (2)

2.5.2.2 ลักษณะของหมายจับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 ได้กำหนดว่า หมายจับ ต้องทำเป็นหนังสือและ มาตรา 2 (9) ได้บัญญัติว่า “ หมายอาญา ” หมายความว่า หนังสือบอกการซึ่งออกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ สั่งให้เจ้าหน้าที่ทำการจับ ... รวมทั้งสำเนาหมายเช่นว่านั้นอันได้รับรองว่าถูกต้องและ ค้าบอกกล่าวทางโทรเลขว่า ได้ออกหมายจับแล้ว ดังที่บัญญัติในมาตรา 77 การที่กฎหมายกำหนดลักษณะของหมายจับไว้ถึง 3 แบบ ก็เพื่อความรวดเร็วในทางปฏิบัติความจริงในการปฏิบัติการออกหมายจับคงมีแต่ฉบับตัวจริงแต่เพียงฉบับเดียวแต่ผู้ออกหมายจะส่งสำเนาหมายไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจท้องที่อื่น ๆ ที่สงสัยว่าผู้กระทำความผิดหลบหนีไปซ่อนตัวอยู่หรือในกรณีที่ไม่แน่นอนก็อาจจะส่งสำเนาหมายจับไปทั่วราชอาณาจักร ทั้งนี้เพราะ

หมายจับ ไม่ว่าจะออกโดยศาลหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจใช้ได้ทั่วราชอาณาจักร

2.5.2.3 เหตุที่ออกหมายจับ

(1) เมื่อผู้ต้องหาซึ่งถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควร หรือ จำเลยเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ตามหลักเกณฑ์นี้ จะเห็นว่าเหตุที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาและจำเลยนั้น ผิดกัน สำหรับผู้ต้องหานั้นจะต้องเป็นบุคคลที่น่าสงสัยว่าได้กระทำความผิดอาญา และต้องเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งด้วย แต่สำหรับจำเลยนั้นหากได้ความว่าเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งก็เพียงพอแล้ว เกณฑ์ที่ว่าต้องถูกสงสัยโดยไม่มีเหตุอันควรนั้นไม่จำเป็น ทั้งนี้เพราะจำเลยตามมาตรา ๓๓ หมายถึงจำเลยที่ถูกราชฎาเป็น โจทก์ฟ้องและศาลได้สวนมูลฟ้องแล้วสั่งประทับรับฟ้อง การที่ศาลสั่งประทับรับฟ้อง เป็นการแสดงอยู่ในตัวว่า คดีนั้นมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยนั้น ได้กระทำความผิดอาญาแล้ว

“ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง” จะต้องได้ความแน่ชัดว่าเป็นเช่นนั้นจริง ๆ ฉะนั้นหากเพียงโจทก์ได้รับรายงานจากอำเภอว่าจำเลยย้ายภูมิลำเนาไม่ปรากฏว่าอยู่ที่ใด ยังไม่ถึงว่าจำเลยไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ซึ่งนับว่ามีเหตุผล เพราะความจริงจำเลยอาจมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแล้ว แต่เจ้าพนักงานไม่ทราบเองก็ได้

(2) เมื่อความผิดที่ผู้ต้องหาถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควรหรือที่จำเลยถูกฟ้องนั้นมีอัตราโทษอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป

เกณฑ์ข้อนี้ถือเอาความสำคัญหรือความร้ายแรงของคดีเป็นสำคัญซึ่งถึงแม้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ก็ยังถือว่าเป็นเหตุที่จะออกหมายได้

“โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร” นั้นหมายถึง อัตราโทษขั้นสูง ไม่ใช่ขั้นต่ำ เช่น มีความผิดฐานทำร้ายร่างกายสาหัสตาม ป.วิ.อ. มาตรา 237 กำหนดโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี ดังนั้นแม้อัตราโทษขั้นต่ำจะเป็นเพียงหกเดือนแต่อัตราโทษขั้นสูงเกินสามปีความผิดประเภทนี้จึงจะออกหมายจับได้

“การสงสัยโดยมีเหตุอันควร” นั้นยิ่งกว่าสงสัยลอย ๆ กล่าวคือ มิใช่กรณีสงสัยเลื่อนลอย คำชัดทอดของผู้ต้องหาอื่นอย่างเด็ดขาดต้องถือว่ายังเลื่อนลอยอยู่ยังไม่เพียงพอที่จะเป็นเงื่อนไขประการแรกในการที่จะพิจารณาออกหมายจับได้

(3) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งไม่ได้ถูกควบคุมหรือ ังอยู่ไม่มาตามหมายเรียกหรือตามหมายนัดโดยไม่มีเหตุข้อแก้ตัวอันควรก็ดี ได้หนีไปก็ดี มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานโดยตรงหรือโดยทางอ้อมก็ดี

“ โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ” หมายความว่า การไม่มาตามหมายเรียกไม่ มีเหตุให้ออกหมายจับได้ในทุกกรณีเพราะอาจมีพฤติการณ์พิเศษที่แสดงให้เห็นว่า การที่ จำเลยหรือผู้ต้องหาไม่มานั้นเพราะมีเหตุจำเป็นเช่น เกิดเจ็บป่วยหรือธุรกิจส่วนตัวที่ สำคัญ

(4) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกปล่อยชั่วคราว มิสามารถทำสัญญา ประกันให้จำนวนเงินสูงกว่าเดิมหรือหาหลักประกันมาเพิ่ม หรือให้ดีกว่าเดิม ตาม มาตรา 115

2.5.2.4 ขอบเขตของหมายจับ

หมายจับใช้ได้ทั่วราชอาณาจักรตามมาตรา 77 และใช้ได้จนกว่าจะจับตัว ได้ ตามมาตรา 68 ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติ ซึ่งหากไม่กำหนดไว้เช่นนี้ย่อมจะ เกิดความยุ่งยากในเมื่อจำเลยหรือผู้ต้องหาหลบหนีออกไปนอกเขตท้องที่ที่ออกหมาย และการที่จะกำหนดเวลาไว้ก็จะไม่เป็นประโยชน์อันใด อย่างไรก็ตามหมายจับย่อมสิ้นอายุ เมื่อคดีตามความผิดนั้นขาดอายุความหรือเมื่อเจ้าพนักงานหรือศาลผู้ออกหมายนั้นถอน หมายคืน ตามมาตรา 68 ซึ่งการถอนหมายคืนอาจเกิดขึ้นได้เช่นในกรณีที่ผู้เสียหายถอน คำร้องทุกข์ในคดีความผิดอันยอมความได้หรือพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง บุคคลผู้นั้น หรือโจทก์ถอนฟ้องหรือบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย เป็นต้น

2.5.3 การปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวคือ การปล่อยให้ผู้ต้องหาหรือ จำเลยได้รับอิสรภาพใน ระหว่างสอบสวนการพิจารณาสำนวนของพนักงานอัยการหรือระหว่างการพิจารณาคดี ของศาลโดยไม่ต้องถูกควบคุมหรือขัง หรือ ที่เรียกว่า “ การประกันตัว ”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 วรรคแรก บัญญัติว่า “ คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือ จำเลยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือ มีหลักประกันหรือมีประกันและหลักประกันไม่ว่าผู้ันั้นต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมขึ้นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ”

ดังนั้น การปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 จึงมีสามประการ คือ

1) การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน คือ การปล่อยผู้ต้องหา หรือ จำเลยระหว่างการสอบสวนหรือ การพิจารณา โดยผู้พิพากษาหรือจำเลยไม่ต้องทำสัญญา หรือวางประกันใด ๆ ทั้งสิ้น เพียงแต่จะต้องสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัด หรือ ตามหมายเรียก (มาตรา 111) หากผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันนี้ไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ก็ย่อมเป็นเหตุที่จะออกหมายจับได้ตามมาตรา 66 (3) แต่ทั้งนี้จะลงโทษฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานไม่ได้ โดยปกติ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันนั้นใช้กับกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก อย่างสูงไม่เกินสามปี หากโทษจำคุกเกินสามปีจะต้องมีประกันเสมอ (มาตรา 111)

2) การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน คือ การปล่อยผู้ต้องหา หรือ จำเลยชั่วคราว โดยจำเลยหรือนุคคลอื่นทำสัญญากับเจ้าพนักงานศาลว่าจะต้องนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งตามกำหนดนัด หรือ ตามหมายเรียก หากผิดสัญญาจะชดใช้เงินตามจำนวนที่ระบุเป็นค่าปรับ (มาตรา 112) การปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีขึ้นไปนั้นจะต้องทำสัญญาประกันเสมอ โดยจะต้องมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้แล้วแต่ดุลยพินิจของผู้มีอำนาจปล่อยชั่วคราวว่าจะต้องจัดทำสัญญาประกันหรือไม่ (มาตรา 110)

3) การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน คือ การปล่อยผู้ต้องหา หรือ จำเลยชั่วคราวโดยมีการจัดทำสัญญาประกันและผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้ขอประกันจะต้องจัดหาหลักประกันอย่างหนึ่งอย่างใดประกอบสัญญาประกัน คือ เงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นเช่น พันธบัตรรัฐบาล หรือ มีบุคคลเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์ เช่น โฉนดที่ดินมาเป็นหลักประกัน (มาตรา 114)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 239 ได้บัญญัติมิให้เรียกหลักประกันเงินเกินควรและกำหนดว่าถ้าไม่ให้ประกันจะต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมายและต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบโดยเร็ว การวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวจึงต้องดำเนินการโดยเร็วดังที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำนองเดียวกันกับ กฎหมายรัฐธรรมนูญว่า “ เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือสาริบสั่งโดยอาศัยหลักเกณฑ์ในกฎหมายต่อไปนี้ ” และในการพิจารณาคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวให้พิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบคือ ความหนักเบาแห่งข้อหา พยานหลักฐานที่นำมาสืบแล้วมีเพียงใด พฤติการณ์แห่งคดีเป็นอย่างไร เชื้อถือผู้ขอประกันหรือหลักประกันเพียงใด ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่ ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาลถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์แล้วแต่กรณีศาลพึงรับฟังประกอบการวินิจฉัยได้